

Epistolarne misli Iva Vojnovića

O NASTAJANJU TRILOGIJE I MAŠKARATA

Kad sam robovao po kancelarijama napisao sam najbolje svoje stvari – jer se pamet tad osvećuje gluposti i potištenosti tjelesnoga truda. – Da znaš: trilogiju sam pisao i između akata u samoj "c. k. pokrajinskog školskog vijeća u Zadru"!

(u pismu Ivi Andriću, 1919.)

Cijeli kolorit i tempo i "expresionizam" situacija i igre – dolazi direktno iz ruskog baleta što me općara u Monte Carlu kad vidjeh bogovsku družinu Diaghlieva sa Karsavinom, Nemčinovom, (Černiševom), itd, itd. U vidiku one umjetnosti planu mi slika uličnih i salonskih karnevala našega "staroga" Dubrovnika, koju sam toliko puta htio prikazati, a čija me uspomena dovela onda do baleta "Na taraci".

(o nastanku *Maškarata ispod kuplja*, u pismu Josipu Bachu, 1922.)

O BEOGRADU I ZAGREBU

Beograd je *avlija* ili *obor* ili *mehana* – ali *naša*. A Zagreb je *Durhgang* ili *Vorstadt* ili *Kurort* – dakle *ne naše*. U Beogradu možeš se izlajati jer si doma – a u Zagrebu pogibaš od pustih *obzira* jer si *stranac*.

(u pismu Ivi Andriću, 1919.)

Pa kamo ću? Zagreb glup a Beograd ciničan. Jedno gore od drugoga.

(u pismu Ivi Andriću, 1924.)

U tome jadhnome, zarobljenome Zagrebu kad ne mogu da govore o ničemu, jer im je brnjica na ustima, onda se bave osobnostima i glupostima. Među ovima jest jedna od najmilijih: napadati na mene!... Ima već 6 godina da se u Zagrebu vodi hajka proti meni. Sve ništarije à la Ogrizović, Matoš et Cie blatile su me od prvih početka kako sam u Zagreb došao, a oni tobožnji moji prijatelji à la Obzor, Pokret itd. šutili su kukavno i ne usudili se nikada ni podignuti glas proti toj hajci... Da sam čovjek kao što su svi drugi u Zagrebu, ja bih napao i ljude i mjesto u kome sam tako traktiran. Jer napokon ja nijesam nigdje, ni u Dalmaciji, ni u Srbiji, ni u Češkoj, ni u Austriji, ni u Italiji, igda bio uvrijeđen, popljuvan nego samo u Zagrebu i od Hrvata. Odviše ljubim svoj narod i Zagreb da bih se ja za to htio osvetiti – ali što je istina, istina je!... Neka zahvale Bogu da sam u duši gospodar i da sam naučio uvijek vraćati dobrim za zlo. Gdjegod sam bio, ja sam radio za slavu i veličinu naroda hrvatskoga.

(u pismu Korneliji Dežman, 1914.)

O BOLJŠEVIZMU

"Boljševizam uotnuo u masakre kao svaki autokratizam teorije. "Život je svet!" a ko se ogriješi od život mora da pogine."

(u pismu Luju Vojnoviću, 1919.)

Gledam Ruski balet s Tamar Kavsavinovim i mislim na Tebe! To znači sve! – Čudo od čudesala! – Lenin će proći a Ruski će balet ostati!

(u pismu Ivi Andriću, 1920.)

O MILANU OGRIZOVIĆU

Jadan Ogrizović! Jedan loš čovjek manje.

(na vijest o Ogrizovićevoj smrti, u pismu Vladimiru Šiferu, 1923.)

O MILANU BEGOVIĆU

Begović je sa svim manama svojim ipak kulturni čovjek i nema zagrebački mentalitet. Osim toga radišan i poduzetan kao pravi "talijanac" – jer ko je iz Dalmacije, pa bio što bio, nosi sa sobom vatre i sunca s jadranskih obala. On je za mene jedina literarna ličnost s kojom mogu da govorim u Zagrebu o literaturi.

(u pismu Ivi Raiću, 1921.)

Od njega (Milana Begovića, op. pr.) sam prije nekoliko vremena dobio prilično netaktno pismo s kojim me hoće da nagovori da prionem uz Zagreb i njegovu separatističku borbu. Odgovorio sam, da prije nego se on rodio, bio sam Jugoslaven – najveći protivnik austrijanštine i frankovluka – pa ću to ostati – quand même – do groba! Umuknuo je i nije mi više pisao.

(u pismu Ivi Raiću, 1923.)

O BRANIMIRU LIVADIĆU

...što da ti kažem o imenovanju Livadića direktorom drame?!... Najvećeg natražnjaka, Beckmessera, purgara u duši, u peru, u shvatanju umjetnosti, u nemodernosti života, u uskome horizontu duše, u nesavremenosti intelekta, mentaliteta i sredstava borbe protiv nekulture i pseudo-kulture – toga „poštenoga radnika“ u najnepoštenijem milieu – ne – to – nadilazi sve!

(u pismu Ivi Raiću, 1921.)

O MIROSLAVU KRLEŽI

Čujem da je onaj gnusni Krleža napisao opet užasnu svi-

njariju protiv mene. Jedni se da sam živ!

(u pismu Luju Vojnoviću, 1925.)

O NAPADIMA NA SRĐANA TUCIĆA

Neoprostivo "poticajno" shvatanje kritičarskih dužnosti prof. Drechslera, dok je izvješćivao o Tucićevoj drami, može se još oprostiti neznanjem pravila prtave evropske kritike, ali hladnokrvna osvada u novinama (Novosti od srijede, 7. I.) punim riječima: "da je Tucić perverznan, itd" nedostojna je čovjeka koji hoće da bude književnikom. Čovjek je jedan stvor a djelo, odnosno autor mu, drugi. Je li igda ko sudio u Francuskoj divotu Verlainove pjesme s gledišta da im je autor običan lupež...? – Moramo li zbilja mi biti uvijek "trogloditi"?... Neka svak, ko ima dara, piše i stvara kako i što hoće. To je sakrosantni princip Umjetnosti. Kad bih ja bio u Tucićevoj koži, rekao bih onome Flacshmanu: da sam raglje pederasta s talentom (kao polovica velikih umjetnika od Virgila, Michelangela, Cellinija... do Wagnera, Wildea, ecc. Ecc) nego li ni jedno ni drugo već Flachsmann!

(u pismu Vladimir Šiferu, 1914.)

O ATMOSFERI AZURNE OBALE I BLATU "NAŠE LIJEPE"

Ovdje – snijevam! – Toliko sunca, mora i cvijeća – da mi slim već kako će to sve u meni sjati i plantiti kad me pokriju oblaci i poprska blato drumova... "naše lijepe"! – A ipak, ne biste vjerovali, ta me tmuša vuče, kao atavizam kao tajnovita i sramežljiva kakova čežnja... Što znači, da smo naučni stati u mraku! – Kazališta i zabava – odviše. Vas Pariz dolazi da gostuje pred ovom Cosmopolits! – Ulicama i obalom teče bujica milijuna. Jučer u jednome čarobnome izlogu nahrupila masa svijeta da gleda izložen collier od brilijanata sa natpisom 3 millions! – Kaže se da je jedan od ukradenih nesretnoj carici ruskoj... Policija zadržala da bude izložena dalje cijena – jer ne garantise ni za svoje "žandare"! – A Beč umire od kukavičluka!... A Rusija se kolje od – Karamazovštine. – A mi?... Nijesmo se još ni rodili.-

(u pismu Josipu Bachu iz Nice, 1920.)

O DUBROVNIKU I DUBROVČANIMA

Ovdje hladno ali sunce. Inače grad bez duše, a tako božansko lijep!

(u pismu Ivu Andriću, 1923.)

Eto prije par dana čitao sam *Maškaratu* ledenim dubrovačkim dušama. – Oh! To strašno iznenađenje da je i moja riječ rastopila ono “sedam kora”.

(u pismu Ivu Andriću, 1923.)

Ovaj me milieu ubija više od zlobe svoje nego od banalnosti. Novac – novac – novac! To je sada Bog svijeta – a Dubrovnik pogotovo. – A ipak – priroda je tako lijepa da mogu živjeti i bez ljudi.

(u pismu Ivu Andriću, 1924.)

Neka svi glumci zapamte dobro: 1/ da Dubrovčani govore malo, tromo, ali izrazito. 2/ da im je kretanje vrlo umjerenom, većinom ponešto ukočeno, brez ikakve dalmatinsko-talijanske žalosti. – Dubrovčani bijahu i jesu još uvijek pravi orijentalci s toskanskim odgojem... Neka se glumci dobro paze da ne učine od raznih tipa komične karikature. U mnogo čemu Dubrovčani, osobito stari, nalličili su Englezima. Svak je razvijao svoju individualnost do skrajnosti, pa zato svijet ih je zvao da su “originali” tj. čudaci – ali im se nigda nije smijao.

(iz uputa za postavu *Sutona*,
u pismu Milivoju Dežmanu, 1900.)

Cosa fate in quel covo di vipere che si chiama Ragusa?

(u pismu Vitu Gozzeu, 1899.)

O ĆIRILICI

Ne čitam više Srpski Književni Glasnik jer je do skrajnosti dosadan. Kao da nije bilo rata. Pa ona nesnosna ćirilica...

(u pismu Ivu Andriću, nepoznat datum)

Gjene mi piše da joj je Ivan piso iz P. da je na Legaciji čuo da ću biti imenovan direktorom pozorišta u Beogradu! Trop ridicule! – I da sam zdrav ne bih primio, a pogotovo poslije rata sa jednim Nušićem chefom umjetničkog odjeljenja! – Ja ne ću nikakvih službenih položaja nego penzijon. Samo u Zagrebu, kad bi bilo jedno umjetničko dojeljenje, primio bih da najedim druge. Prije svega neznam pisanu ćirilicu i neću da je naučim, a zatim teatar mi je oduran.

(u pismu Luju Vojnoviću, 1922.)

O HRVATIMA I HRVATSKIM POLITIČARIMA

Hrvati se vječno tuže ali, koliko su hrabri u ratu, toliko su kukavice u politici. Beograd ili ljudi koji su na vladi nijesu nikakvi psiholozi. Hrvatima valja dati časti, zabava, naslova – i oni će umrijeti za tebe kako su činili 800 god. s Magjarima i s Habzburgovcima, koji su im poznavali ćud i drugačije postupali s njima.

(u pismu Luju Vojnoviću, 1921.)

Primam iz Dalmacije vijesti o užasnome moralnome i političkome stanju tamo! – Da nemamo vojske ne bi bilo Jugoslavije! – Dokle se ne streljaju Radići, Drinkovići, Šegvići et Cie nema mira! Prave kuge!

(u pismu Emki Krstelj, 1921.)

O PRVOM POSLIJERATNOM PARIŠKOM WAGNERU

Pa još... zamisli! U subotu u 3 s. pos. Podne velika matineja: concert Padeloup ravnani od najvećeg francuskog dirigenta Rhené Batona. Bilo je u Cirque d'Hiver 5000 slušalaca! – Divan orkestar, sjajna djela francuskih modernih skladatelja Chabrier, Chausson itd., a na koncu dirigent se pokloni publici i okrenuvši dade znak i ogromnim prostorom zaori se prvi put – Wagner! – Meistersinger von Nürnberg – ouverture!!... — Što da Ti rečem!... Jedan starac ustane da prosvjeduje ali 5000 glasove zaurliče: – Wagner! Wagner!... Svi smo pljeskali ko ludi – i neopisivo ganuće zavlada božanskim trenutkom. Žrtve njemačke okrutno-

sti uzdizale su Umjetnost koja je časovitim velom zaboravi pokrila milijune grobova. Grandiozna gesta velike kulture!

(U pismu Ivi Raiću iz Pariza, 1919.)

O HUDOŽESTVENICIMA

Na svaki način ustrpite se dokle odu ti dosadni Hudožestvenici koji će doći iza Uskrsa i ostati osam dana. Da čujete kako o njima ex-velikaši ruski, a ima ih dosta ovdje, govore: “Dobra škola, izvrsna stega, ali nikakova samostalnost stvaranja!” – Nije li tako?

(u pismu Nini Bach-Vavri iz Dubrovnika, 1924.)

O HRVATU IZ MONTE CARLA

Idem ti samo svake nedjelje u Monte Carlo, da gledam i uživam čudo “ruskog baleta”. – A moje putovanje tamo još je čudnovatija priča! – Bio je jednoć neki mladi Hrvat koji je izgubio u igri u Monte Carlu do zadnje pare. Došao nesrećan k meni, da ga spasim. Ja nijesam imao para za takove šale već, kako sam glup prama jadu drugih, dao sam mu svoj zlatni sat i mjenicu na 3 hiljade franaka u potpunom uvjerenju da sam izgubio i jedno i drugo. On povukao taj novac i vratio se u M. C. da igra. Od onoga dana kao da mu se sreća privezla za ruke. I eto do jučer dobio je čistu polovicu milijuna franaka!... Da mi na nekakav način zahvali, dopustio sam mu da dogđe po me automobilom svake nedjelje, da uživam Ruski balet, dokle on grne silne pare. I kako se uputio da dogđe do milijuna, imat ću ja malo vožnje i malo mužike!

